Кошт паштовай перасылкі аплачана агулам.

Цана асобнага нумару 200.000 м.

ЗМАГАНЬНЕ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць два разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1.500000 м.
Для загранiцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 300.000 мк., сярод тэксту 250.000 м. і на 4 стр. 200.000 м., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 6 (27). Вільня, Чацьвер, 17-га студзеня 1924 г. Год II.

Палітыка страуса.

Птушка страўс, калі нечага спужаецца, дык хавае галаву сваю пад крыло, думаючы, быццам напужаўшая яе небясьпека перастане істнаваць, калі яна ня будзе яе бачыць....

Нешта падобнае робіць у Заходняй Беларусі польская адміністрацыя, напалоханая з дня на дзень узрастаючай нацыянальнай сьвядомасьцяй беларускага насяленьня.

Ня гледзячы на ўсе „статыстыкі" польскага ўраду, якія паказывалі, быццам на „Kresach Wschodnich" пераважае „польская люднасьць", ня гледзячы на заявы нават польскіх нацыянал-сацыялістаў аб „польскасьці" Віленшчыны, наш народ на выбарах у варшаўскі Сойм і Сэнат даў лішне яркі доказ сваей жывучасьці і сваей лічэбнасьці. І цяпер нават польская эндэцыя, не ўспамінаючы ўжо аб гэнай фабрыкаванай агентамі польскае ўлады „польскай большасьці" ў Заходняй Беларусі, зусім шчыра прызналася на страніцах „Gaz. Warsz.", што палякі на „Kresach Wschodnich" прадстаўляюць толькі.... *меншасьць*.

Сьвядомасьць таго, што „успакаіцельная" ўрадовая статыстыка аказалася зусім нязгоднай з праўдай, вельмі напалохала польскае грамадзянства ўсіх кірункаў і ўсіх партыйных груп. Эндэкі кінуліся ладзіць арганізацыі дзеля „абароны польскасьці на Усходніх Крэсах", наладзілі зборы грошы на барацьбу з тутэйшым каранным насяленьнем. Польскія нацыянал-сацыялісты (П. П. С.), памагаўшыя эндэкам—па загаду п. Пілсудскага—„wcielić" Віленшчыну да Польшчы, на апошнім партыйным кангрэсе ў Кракаве правялі рэзалюцыю аб барацьбе з „нацыяналізмам" у беларусаў, укрываючы пад гэтымі славамі сваю істотную думку аб барацьбе з беларускім нацыянальным рухам наагул—у імя „абароны правоў польскага насяленьня" ў Заходняй Беларусі. А польскі цантральны ўрад, — ня гледзячы на зьмены свае вонкавае ахварбоўкі,—пачаў сыстэматычнае нішчэньне беларускіх школ і культурных установаў.

Маючы адпаведныя інструкцыі як ад цантральнага ўраду, так і ад партыйных сваіх верхаводаў, ніжэйшая адміністрацыя ў Заходняй Беларусі, ведама, не сядзела, злажыўшы рукі. Усюды пайшлі зьдзекі і ўцісканьне беларусаў—ці то на грунце абвінавачаньня іх у „бальшавізьме", ці то абвяшчаючы адвечных жыхароў гэтае зямлі „obcokrajowcami". Але факт астаецца фактам: нашы адміністратары на кожным кроку бачаць беларусаў, чуюць беларускую мову,—і страх перад „беларускай небясьпекай" пазбаўляе іх спакойнага сну.

Што рабіць? Як ухіліць гэту небясьпеку? Як вызваліцца ад страшнога кашмару, што ўдзень і ўночы стаіць уваччу?....

Вось, тут нехта „мудры" і ўспомніў, відаць, пра страуса і ягоную сыстэму абароны ад небясьпекі, хаваючы галаву пад крыло. Ці ў Варшаве зьявіўся той мудрагель, ці мо' на нашых „Kresach", — ня ведаем; адно толькі *палітыка страуса* пайшла ў ход у-ва ўсіх нашых староствах. А зьмяшчаецца яна вось у чым.

Прыходзе беларус у староства выбіраць пашпарт. Гаворыць пабеларуску — папольску ані ў зуб! Пытаюцца аб нацыянальнасьць. Некалі на гэтае пытаньне цёмныя людзі адказвалі проста: „тутэйшы". Цяпер ужо ведае бадай кожны, што ён беларус, дык і адказ яго — просты і ясны. Але тут-то і пачынаецца „палітыка": вынаходзяцца розныя перашкоды, якімі так дадзяваюць чалавеку, што той урэшце згаджаецца, каб у ягоным пашпарце напісалі: „*паляк*"...

У тым нумары „Змаганьня" была надрукавана аб гэтым карэспандэнцыя з Ваўкавыску. Падобныя ведамасьці мы маем і з Вялейскага павету — значыць, з другога канца краю. І гэта паказвае, што сыстэма навязываньня беларусам у пашпартох „польскае нацыянальнасьці" ўжываецца шырока...

А які вынік гэтага?

Вось, тут-то і будзе той самы вынік, які бывае ў страуса: *на пагляд* беларуская небясьпека *счэзне*, бо ў бязсэрэчных беларусаў будзе ў пашпартох напісана, што яны— „палякі". Але гэта не перарабіць нас у палякоў: наадварот, гэты лішні факт зьдзеку над беларусамі толькі збудзіць у нашага найцямнейшага селяніна пачуцьцё крыўды і гарачы пратэст, які выявіцца.. хаця-бы пры найбліжэйшых новых выбарах у Сойм!

Запраўдны-ж „беларуская небясьпека" ад гэткага фальшаваньня нацыянальнае прыналежнасьці грамадзян Польшчы ў іх пашпартох ані ня зьменшыцца: яна станецца толькі *менш відочнай*.

Успамінаецца нам гэткае народнае апавяданьне. Неяк у даўныя часы ўночы глухой дарогай ехаў жыд-гандляр. Цёмна, зьбіўся з дарогі, — ажно раптам бачыць: перад самым канём быццам стаіць хтось, ды такі высокі, здаровы. Адзін на адзін і ня думай з ім змагацца! Тут наш купец кінуўся на хітрыкі: хуценька скінуўшы шапку і ярмолку з галавы, улажыў іх на абедзьве рукі і, падняўшы ўверх, пачаў адважна крычаць: „Эй, ты! Зыйдзі з дарогі, а то, як бач, адлупцуем цябе: нас тут трох!"

Няма ведама, ці разбойнік, калі-б гэта ён там быў запраўды, спалохаўся-бы „нас трох": у апавяданьні гаворыцца, што гэта быў не разбойнік, а—пень! Але мы перакананы, што калі-б польская адміністрацыя на „Kresach" паўзьдзявала конфэдэратку нават усім беларусам, украінцам, жыдом, літвіном і немцам, дый калі-б Польшча пачала свая ворагаў-суседзяў пужаць па сыстэме гэнага падарожнага жыда, кажучы, што ўсе жыхары яе—палякі, і затым яна нязвычайна дужая,— дык гэтаму нікто-бы ня даў веры: гэта-ж дзела йдзе ня з пнём, а з жывымі людзьмі, каторыя маюць вочы, каб бачыць, і вушы, каб чуць голас уціснаных у Польшчы „інародцаў", якія не перастануць істнаваць, што-б там ні пісала ўлада ў іх пашпартох.

Ці споўнілі Вы свой абавязак адносна Цантр. Беларускай Школьнай Рады? Ці заплацілі Вы належачую ад Вас грашовую складку за гэты месяц?

У пятыя угодкі.

Пяць гадоў таму 15 студзеня 1919 году ў часе паўстаньня „Спартакаўцаў" у Нямеччыне, якое было крывава задушана праз „сацыяліста" Нoскэ,—былі забіты не ў адкрытай барацьбе, а подступам, як гэта кажуць, з-за вугла, правадыры запраўднага работніцкага рэвалюцыйнага руху Карусь Лібкнэхт і Роза Люксэмбург. Паўстаньне спартакаўцаў было задушаня; цаною крыві 20.000 ахвяраў, цаною жыцьця К. Лібкнэхта і Р. Люксэмбург захавала яшчэ на пэўкы час свае істнаваньне буржуазная Нямеччына, але толькі на пэўны час, бо змаганьне за вызваленьне пралетарыяту не задушана, а наадварот за гэтыя пяць гадоў яшчэ больш узмацавалася і недалёкі ўжо канец панаваньня нямецкай буржуазіі.

Са сьмерцяй К. Лібкнэхта і Р. Люксэмбург не памёрлі іх ідэі, не памёрла іх праграма; разьвіцьцё выпадкаў падцьвярджае перадсьмертныя словы К. Лібкнэхта:

„Наш човен плыве горда і моцна, простым шляхам да мэты. Калі дасягне яе, ці будзем жыць? Дарма! Жыць будзе наша праграма і панаваць будзе над сьветам вызваленай людзкасьці. Напрасны высілкі ворага!"

Ніжэй мы друкуем адрывак з прадмовы Розы Люксэмбург да зборніка артыкулаў Мэрынга, Каўтскага, Плеханава і інш. п. наз. „Kwestja polska a ruch socjalistyczny", дзе слаўная рэвалюцыянэрка выказвае свой пагляд на нацыянальнае пытаньне, якое для нас беларусаў зьяўляецца асабліва важным:

„Для работніцкай клясы нацыянальная справа ў нас не зьяўляецца і ня можа быць чужою, яе ня можа ня цікавіць самы цяжкі ў сваім варварстве, бо скіраваны на духовую культуру грамадзянства, уціск. Фактам, сьцьверджаным для чэсьці людзкасьці, у гісторыі ўсіх часаў зьяўляецца тое, што нават найбольшы нялюдзкі нават уціск *матар'яльных* інтарэсаў ня здольны выклікаць так фанатычнага, агністага бунту і ненавісьці, як уціск, які ўрываецца ў сфэру духовага жыцьця: уціск рэлігійны і нацыянальны. Але да гэраічнага бунту і мучаніцтва для абароны тых духовых цэннасьцяў зьяўляюцца здольнымі як раз толькі клясы рэвалюцыйныя з прычыны іх *матар'яльнага*, сацыяльнага палажэньня.

Памірыцца з нацыянальным уціскам, пераносіць яго з сабачай пакорнасьцяй магла ў нас шляхта, можа буржуазія—ўладаючыя клясы і цяпер у інтарэсах сваіх рэакцыйныя, клясы, якія зьяўляюцца запраўдным абразам таго грубага „матарыялізму" жывата, на які перарабляецца ў мазгох нашых дамарослых публіцыстаў матарыялістычная філёзофія Фэйэрбаха-Маркса. Наш пралетарыят, як кляса, якая ня мае ў сучасным грамадзянстве „матар'яльных маемасьцяў" і прызвана самым гістарычным разьвіцьцём да зваленьня ўсяго істнуючага ладу, словам, як кляса рэвалюцыйная, павінна адчуваць і адчувае і нацыянальны ўціск, як палючую рану, як ганьбу, хаця-ж фактам застаецца, што гэтая крыўда зьяўляецца капляй ува ўсім моры сацыяльнай нэндзы, палітычнага і духовага паніжэньня, якое становіць лёс капіталістычнага найміта ў сучасным грамадзянстве".

Палітычныя падзеі.

ПОЛЬШЧА.

Пішуць, што Пятлюра ўцёк з Польшчы, каб праз Румынію папасьці ў Рым.

Прэм'ер Грабскі назначыў сябраў арганізацыйнага камітэту Эмісыйнага Банку, які мае апрацаваць статут апошняга. Фахоўцы мін. скарбу маюць надзею, што ўжо ў лютым будзе створаны гэты Банк. Можа нарэшце і дачакаемся новай валюты.

У Варшаве распачалася міжнародная чыгункавая канфэрэнцыя. У канфэрэнцыі прымаюць учасьце апрача Польшчы, Францыя, Аўстрыя, Чэхаславакія, Эстонія, Швайцарыя, Італія. Няма толькі найбольш важных для нашага краю—С.С.Р.Р. і Літвы. Калі-ж гэта мы ўжо дачакаемся правільнай камунікацыі з нашай усходняй паловай,—тэй чугункавай конвэнцыі, якую абавязаў ў хуткім часе стварыць Рыскі Трактат?!

Сэнат галасамі хьены і пяста адлажыў увядзеньне ў жыцьцё закону аб праўным рэгуляваньні платы работнікам—у зьвязку з валёрызацыяй усіх падаткаў і збораў і дарагоўляй.

У зьвязку з прызнаньнем Польшчай С.С.Р.Р. і назначэньнем кожным краем да другога сваіх ужо зусім паўнамоцных паслоў і міністраў, адносіны паміж абедзьвюма дзяржавамі прынялі фармальна зусім нармальны характар.

Францускі пасол у Польшчы п. Панафьё афіцыяльна заявіў мін. загр. спр. апошняй, што чэска-франц. ўмова ні ў чым не нарушае польска-францускай саюзнай умовы.

На масавыя высяленьні польскіх сельска-гаспадарчых работнікаў з Мэкленбургу (Нямеччына), польскі ўрад для падмацаваньня пратэсту высяліў колькі нямецкіх грамадзян з Польшчы.

Марш. Пілсудскі падае матывы сваёй адмовы вярнуцца на службу ў армію. Ен дамагаўся, каб яго назначылі старшынёю Малое Ваеннае Рады з тым, каб ён „у часе ваеннага канфлікту стаў Глаўнакамандуючым і Начальнікам Генаральнага Штабу арміі“. Але на гэтае не згадзіліся міністры Грабскага.

НЯМЕЧЧЫНА.

Разьбіраючы францускую ноту, нямецкая прэса кажа, што, згаджаючыся на перагаворы з Францыяй, трэба перадусім дамагацца, каб яны вяліся не з адным Парыжам, але з усей Антантай, як гэтага вымагае і Вэрсальскі Трактат.

Аднаўленьне дзеяльнасьці ваенна-кантрольнай камісіі Антанты (Францыі?..) у Нямеччыне выклікае агульнае абурэньне ў прэсе, якая называе гэта правакаваньнем нямецкага народу, бо камісія імкнецца зусім разаружыць і зьніштожыць яго на карысьць Францыі, якая з свайго боку толькі навялічывае вааружэньні... Камісія спатыкае паўсюды вельмі пагражаючыя дэманстрацыі...

Забастовачны рух у заходняй Нямеччыне страшэнна расьце. У Надрэніі ўжо абвешчана агульная забастоўка.

Створаны францускімі акупантамі штучны „незалежніцкі“ рух у Надрэніі дае свае плады. Толькі, што забіты „прэзыдэнт Рэспублікі Палятынату“ (прырэйнская частка Баварыі) п. Гейнц Орбіс. Прэзыдэнт забіты ў рэстаране разам з 8—15 галоўнымі сваімі таварышамі, прыхільнікамі „акупанцка-незалежніцкага“ руху. Забойства гэтае выклікала вельмі рэзкі „прэсавы канфлікт“ паміж Францыяй і Англіяй, якая праз увесь час рашуча пераасьцерагала францускі ўрад проці правакацыйнай палітыкі ў Надрэніі.

АНГЛІЯ.

Конфлік паміж Англіяй і Афганістанам прымае зусім пагражаючы характар. Як ведама, Англія лічыла заўсёды Афганістан — „у сфэры сваіх уплываў“ і вельмі вольна гаспадарыла ў краі. Але гэтага цяпер ужо зусім ня хоча край, які знайшоў у сваім імкненьні да поўнай незалежнасьці апору ў С.С.Р.Р... На гэтым грунце ў Афганістане распачаўся рух, у часе якога забіта некалькі ангельскіх ахвіцэраў. Ангельскі ўрад выслаў да Кабулу (сталіца Афган.), вельмі грозную ноту, але афган. эмір, відаць, ня спудзіўся... Магчымы вялікія здарэньні, бо ангельскія ўлады рыхтуюцца да „экспэдыцыі“ ў „непакорны“ край... Павагу палажэньня можна зразумець з таго, што, як нядаўна заявіў Троцкі, паміж С.С.Р.Р. і Афганістанам заключана ваенна-абаронная ўмова...

Англія, як пішуць, купіла ў Даніі ўсю Грэнляндыю і цяпер можа трымаць пад сваім кантролям усю паўночную Атлянтыку. Нядаўна губэрнатар Фальклянддскіх астравоў абвясьціў, што ўсе землі навакола паўдзённага полюса таксама належаць да Англіі, якая захапіла ўжо абодва „канцы“ Зямлі.

Вядомы ангельскі дзеяч Лігі Народаў п. Сэсіль Родо выпусьціў адозву, у якой кажа, што у 1924 г. Ліга павінна будзе рашыць пытаньні аб адшкадаваньнях, а таксама аб прыняцьці да Лігі Нямеччыны і С. С. Р. Р.

Як ведама, урадавай партыі трэба мець сваіх лёрдаў, каб прадстаўляць урад у Верхняй Палаце Парляманту, але Партыя Працы ня мае сваіх лёрдаў. І вось некалькі агульна-паважаных лёрдаў згадзіліся ўвайсьці да работніцкага ўраду.

ФРАНЦЫЯ.

Францускі ўрад разам з бэльгійскім даў нарэшце адказ на высланную месяц назад нямецкую ноту. Абодва ўрады згаджаюцца на безпасрэдныя перагаворы, адмаўляюцца ад спыненьня акупацыі, згаджаючыся толькі на дробныя паляпшэньні акупацыйнага рэжыму. Францыя, апрача таго, дамагаецца пашырэньня зьместу перагавораў на агульна-нямецкія, а ня толькі акупацыйныя справы.

МАЛАЯ АНТАНТА.

Закончылася конфэрэнцыя Малой Антанты. Афіцыяльна абвешчана, што М. Ант. імкнецца да ўтрыманьня міру на аснове істнуючых трактатаў. Галоўныя тэмы абрадаў — супольнае прызнаньне С.С.Р.Р.—ня вырашана. Прынята пастанова, што фактычнае прызнаньне павінна быць урэгулявана юрыдычна, але апошняе адложана да наступнай канфэрэнцыі, пачакаўшы гэтага акту з боку вялікіх дзяржаў і прадаставіўшы падгатаваць грунт да гэтага кожнаму з сябраў М. Антанты.

Ад францускай прапазыцыі „пашырэньня на ўсю М. Ант. чэска-французкага саюзу“, як Румынія, таксама і Югаславія рашуча адмовіліся.

ЮГАСЛАВІЯ.

Вялікай важнасьці для агульнага міру факт абвешчаны на канф. М. Антанты. — Паміж Югаславіяй і Італіяй зроблена ўмова, якая вырашае заўсёды пагражаўшае вайной пытаньне аб порце Р'ека (Фіумэ): Фіумэ аддана Італіі, але за тое два другіх парты адыйшлі да Югаславіі.

МЭКСЫКА.

У Мэксыцы выбухла рэвалюцыя. Рэвалюцыянэры скасавалі нявыгодныя для краю Амэрыканскія нафтовыя канцэсіі, што выклікала пагрозу ўмяшацельства з боку ўраду Штатаў. Амэрыканскі флёт ўвайшоў у мэксыканскі порт, куды спалоханая Англія таксама выслала свой браняносец.

С. С. Р. Р.

Усегрузінскі зьезд Радаў прыняў новую Канстытуцыю С.С.Р.Р.

Тое самае зрабіў і II зьезд Радаў Закаўказкай Фэдэрацыі Радавых Рэспублікаў.

Здароўе Леніна папраўляецца.

У маскоўскіх газэтах абвешчана пастанова дактароў аб тым, што хвароба Троцкага вымагае звальненьня яго на два месяцы ад усякіх абавязкаў—для лячэньня на курорце.

Пачалася ўсесаюзная канфэрэнцыя камуністычнай партыі, на якой адбудзецца дыскусія паміж двума напрамкамі ў партыі. Генаральны сэкрэтар партыі Сталін прадбачыць рашучую перамогу кірунку Цэнтр. К-та.

На канфэр. Внешторга Красін у прамове заявіў, што ўнутры—палітычнае ўмацаваньне і фінансава-эканамічнае выздараўленьне С.С.Р.Р. хутка вырашыць пытаньне аб яго праўным прызнаньні сьветам. С.С.Р.Р. ўжо выпіхнула сваім хлебам галоўнага конкурэнта — Амэрыку—з Прыбалтыкі і Скандынавіі. Гэты пасьпех у вывазе хлеба моцна устанавіў актыўнасьць торговага балянсу краю. Чычэрын у сваей прамове казаў, што Радавы ўрад ня трэба і ня можна зьмешываць з Комінтэрнам (г. зв. III, „Маскоўскі“, Інтэрнацыянал); яны зусім незалежны і зусім не адказываюць адзін за аднаго. Прызнаньне С.С.Р.Р. патрэбна не як „міжнародны чын“, але для рэальнай працы і гандлёвых зносінаў, у якіх аднолькава зацікаўлены і ўсе іншыя краі сьвету.

Абвешчана аб далучэньні Вітабшчыны да Беларускай Радавай Рэспублікі.

Адказ на „Пісьмы з Латвіі“.

Мушу прызнацца беларускаму грамадзянству, што хоць і моцна былі пакрыўджаны маё імя і гонар, але ня зьбіраўся я даваць ніякага адказу на тыя закіды і выдумкі, што зрабіў „Гуль“ у сваіх „Пісьмах з Латвіі“, друкаваных у №№ 13 і 14 газэты „Змаганьне“.

Ня зьбіраўся даваць адказу не дзеля таго, што лічыў сябе хоць трошкі вінным, а толькі таму, што ўва ўсей гэтай, паднятай „Гулем“, друкаванай лаянцы бачыў і бачу вялікую шкоду для нашага нацыянальнага адраджэньня наагул, а для працы ў Латвіі — асабліва.

Меў надзею і на тое, што не спатыкаючы з майго боку адпору, адумаецца гр. Гуль і ня пойдзе на далейшую грызьню, якая зьяўляецца для нашае нацыянальнае меншасьці ў Латвіі яўнай згубай.

Але надзеі не апраўдаліся.

Гр. „Гуль“ ня толькі ня спыніў сваіх закідаў, але пачаў ўжо штось іншае, „захады“ прад Латвійскім Урадам і „належную інфармацыю“ Соймавых колаў.

Вынікі гэтых „захадаў“ могуць хутка сказацца.

Якія яны будуць—варажыць ня трэба, кожнае дзіця гэта разумее.

Дзеля гэтага адмаўчывацца далей лічу немагчымым.

На закіды адкажу ў тым парадку, як яны высунуты.

Першы закід—„альянс з расейцамі“.

Галоўны доказ яго істнаваньня—блёкіраваньне з адным з расейскіх сьпіскаў (№ 13) у часе Соймавай кампаніі, дзякуючы чаму расейцы атрымалі нашы галасы і правялі двох сваіх дэпутатаў.

Закід дужа блізарукі, каб не сказаць большага.

Ніякага „блёку“, ніякіх умоваў з расейцамі аб супольных кроках, аб супольнай праграме працы, ці аб тактыцы выбарнай кампаніі ня толькі ня было, але, наадварот, абодва сьпіскі змагаліся адзін з другім у кожнай воласьці, у кожным з усходніх Латгальскіх райёнаў.

І гэта добра вядома гр. Гулю.

Добра вядома яму й тое, што ў апошні дзень прыйма заяваў да сьпіскаў, беларускі сьпісак, не ўшы падтрымкі ў іншых сьпісках, змушаны быў адзіную „ўмову“ з сьпіскам № 13, гэта *тэх- абсалютна ні да чаго не абавязываючую тым, што астаткі галасоў па абодвух сьпісках аб'яднаюцца і перадаюцца таму сьпіску, якога астатак будзе большы.*

Гэткія тэхнічныя ўмовы рабіліся паміж многімі сьпіскамі і рабіліся не на моцы тэй ці іншай ідэёвай блізасьці ці супольнасьці інтарэсаў, а толькі дзеля таго, каб скарыстаць астаткі галасоў, каб не прапалі яны дарма.

Да гэтага трэба яшчэ дадаць, што пазыцыя гр. Карэцкага да беларусаў у момант выбараў, і да іх, ня была яшчэ ясна вызначана. Што-ж датычыцца гр. Бачагова, дык вясной таго-ж году ён першым выступіў на трыбуне Ўстаноўчага Сойму ў абароне беларусаў.

Другі закід—„прыцягаваньне ў беларускія школы небеларускага вучыцельства, варожага беларускай школе і беларускаму адраджэньню, — зусім абсурдны.

Ані воднага вучыцеля небеларуса не рэкамэндавала і ня прыймала Беларускае Упраўленьне (Аддзел). І калі ёсьць у некаторых беларускіх школах вучыцялі - велікарусы, дык гэта толькі як спадчына ад тых часоў, калі і самі гэтыя беларускія школы былі школамі расейскімі. Некалькі гэткіх школак ёсьць у Люцынскім павеце.

Перавод з іх гэтых вучыцелёў у расейскія школы і замена іх вучыцялямі беларусамі ёсьць адна з вастрэйшых задачаў Беларускага Аддзелу, але на жаль павятовая Школьная Рада Люцыншчыны аж да гэтага часу зусім ня йдзе на спатканьне дамаганьням Беларускага Аддзелу ў гэтым кірунку і вучыцялі гэтыя моцна сядзяць на сваіх мейсцох.

„Коль славен“—прыцягнуты да абвінавачваньня з вялікай натужлівасьцьцю. Нават дзіўна і сорамна робіцца, калі глядзіш на гэткія неасьцярожныя спосабы і на неразборчывасьць у сродках.

Мне вядома *ўсяго адзін прыклад*, і аб гэтым я расказываў таму, каго разумею пад псэўданімам „Гуль“,—калі адзін з вучыцелёў беларускае школы *пытаўся* паставіць у праграму „Коль славен“, але нумар гэты *не выпаўняўся,* бо вучыцелю, які і не падазраваў значаньня гэтага сьпеву ў *апошнія часы*, растлумачылі гэта і ён нумар зьняў.

Што да нацыянальнага грунту ў Дзьвінску, дык праўда—ён тамака ўтварыўся, але ня ўлетку 1922 году, а ўлетку 1921 году, калі тамака ўтварыліся першыя летнія беларускія вучыцельскія курсы і беларускае вучыцельства ў Латвіі першы раз у жыцьцю пачула лекцыі на беларускай мове і аб беларусах і ўбачыла першага беларускага лектара ў Дзьвінску гр. Дварчаніна.

Летам і ўвосені таго-ж году залажылася і добра працавала першая беларуская трупа пад кіраўніцтвам вучыцеля С. Заліўскага.

А ўзімку залажыліся Беларускія Гадавыя Вучыцельскія Курсы, якімі кіраваў гр. Будзька, а потым, пасьля ад'езду яго ў Вільню, гр. Якубецкі.

Вясной 1922 году на падгатаваны ўжо грунт пад'ехала ў Дзьвінск яшчэ група беларускіх дзеячоў і справа зусім палепшала.

Люцын, у сэнсе нацыянальнае сьвядомасьці, у гэты час дужа адстаў, хоць і працавала ўжо тамака беларуская пачаткавая школа, але ніякіх курсаў тамака яшчэ ня было, бо не хапала нацыянальна-сьвядомых сілаў.

Патрэба ўтварэньня тамака другога беларускага цэнтру вымагалася самым жыцьцём, тым больш, што С. Сахараў, які тамака было працаваў, павінен быў выехаць для працы ў Беларускі Аддзел у Рызе.

І вось улетку 1922 году робяцца каротка-тэрміновыя Курсы Беларусазнаўства для вучыцелёў-беларусаў Люцынскага павету ў м. Люцыне. Кіруе гэтымі курсамі гр. Паўліна Мядзёлка-Грыб.

З восені ўтвараецца тутака-ж беларуская прыватная гімназія Т-ва „Бацькаўшчына“, якую арганізуе гр. Г. Плыгаўка і ў якой працуе гр. С. Казека.

Але боларускіх сілаў усё-ж-такі тут замала.

Адчуваецца вострая іх патрэба, але выпісаць і запрасіць іх для працы ў гімназіі яшчэ няма магчымасьці, бо на гэта няма грошаў.

Трэба ведаць, што ў той час, калі на Дзьвінскую гімназію было адпушчана Беларускім Аддзелам у 1922/23 шк. годзе болей як 1.000.000 латвійскіх рублёў, на Люцынскую гімназію прыйшліся толькі ледзьве-ледзьве адваяваныя ад гр. Краскоўскага, 200.000 рублёў.

Ня дзіўна, што Дзьвінск змог згуртаваць сілы і належна абставіць гімназію, у той час, калі Люцын ледзьве, як кажуць, дыхаў.

І трэба дзівіцца не таму, што здолеў „разьвярнуць“ Дзьвінскі Беларускі цэнтр, а шчыра дзівіцца таму, як змог „утрымацца“ Люцын.

У сакавіку 1923 году скасаваны былі ў Латвіі інспэктары пачатковых школ у нацыянальных меншасьцяў.

З гэтае прычыны, апыніўшыся без пасады, я *змушаны* быў пераехаць у Люцын, дзе мне запрапанавалі пасаду дырэктара памянёнае Люцынскае Беларускае гімназіі.

ГРЭЦЫЯ.

Як і можна было думаць, пасьля некалькіх няўдачных спробаў, нарэшце злажыўся габінэт з самім Вэнізэлёсам на чале.

БАУГАРЫЯ.

Урадам Цанкава абвешчана амніэстыя ўсім удзельнікам апошняй хатняй вайны,—камуністам і аграрнай партыі. Выключаны з амністыі правадыры руху і арганізатары баёвак, а так-жа сябры папярэдняга габінэту.

ІТАЛІЯ.

Кароль падпісаў дэкрэт аб роспуску парлямэнта.

З газэт.

Польскія балячкі.

Галоўныя тэмы газэтных стацей — гэта ўсё тая-ж балючая справа фінансаў і дарагоўлі. Пакуль што, кормяць народ абяцанкамі, што ...будзе йшчэ цяжэй, але затое палажэньне скарбу папраўіцца!

А тым часам, як падрахавала „Gazeta Warsz.“, *дарагоўля*, лічучы не на маркі, а *на даляры, за час ад 3 лістапада да 29 сьнежня мінулага году, значыць за два месяцы, узрасла ў пяць разоў*...

Другая справа, якой польская прэса вельмі займалася за апошні тыдзень, была справа назначэньня п. Язэпа Пілсудскага ізноў на становішча начальніка генеральнага штабу, якое ён займаў да „эндэцкае акупацыі“. Наколькі ўплывы эндэкаў пераважаюць у п. Прэзыдэнта Война Войцехоўскага, паказвае факт, што ён на гэтае назначэньне згоды ня даў...

У віленскай польскай прэсе зварачае на сябе ўвагу далейшае цкаваньне ўлады проці літоўскіх школ, чым, ведама, займаецца асабліва „Dziennik Wileński“. Хаця польскія школы ў Літве разьвіваюцца зусім свабодна, Обст кліча польскі ўрад, каб зачыніў усе прыватныя літоўскія школы ў Віленшчыне, дзе даволі істнуе літоўскіх школ, ведзеных польскім урадам (?!)

> Польшча—піша Обст—утрымлівае для Літвіноў урадовыя школы з літоўскай выкладовай мовай усюды, дзе знойдзецца 40 дзяцей, бацькі каторых гэтага зажадаюць.

Ну, так лгаць, як лжэ Обст, хіба больш ніхто не адважыцца! Праўда, тое, што кажа Обст, загадана польскімі законамі, але астаецца мёртвай літарай на паперы. Мы, беларусы, на сабе лішне добра пераканаліся, як гэты закон выглядае на дзеле: беларускіх школ, ня гледзячы на дамаганьні бацькоў не 40, а тысячаў беларускіх дзяцей, улада і ня думае адкрываць, а затое іменна там, дзе народ жадае беларускае школы, адкрываюць польскія школы, якія пустуюць...

Дый паміж радкоў обстаўскіх нараканьняў на Літву можна знайсьці запраўдную прычыну зьвягі на літоўскі народ: справа ў тым, што зямельная рэформа, якая ў Польшчы астаецца і дагэтуль пустым словам, у Літве праводзіцца ў жыцьцё вельмі энэргічна. А як бліզу ўсе абшарнікі ў Літве належаць да польскае нацыянальнасьці, дык надзяленьне безьзямельнага і малазямельнага сялянства зямлёй обсты тлумачаць імкненьнем зьніштожыць польскі элемэнт у Літве наагул.

Гэтак, у „Gaz. Warsz.“ чытаем такую вестку:

> На аснове ўставу аб зямельнай рэформе ў Літве падзелена зямлі: у 1919—20 г. г. — 7.258 гэктараў паміж 476 асобамі (у тым ліку ўсе 476—жаўнеры), у 1921 г. — 15,362 гэкт. паміж 1,026 асобамі (у тым 678 жаўнераў), у 1922 г.— 27,095 гэкт. паміж 2,852 асобамі (у тым 1,640 жаўнераў) і ў 1923 г.—64,520 гэкт. паміж 8,313 асобамі (у тым 2,198 жаўнераў). Як ведама, зямельная рэформа ў значнай меры скіравана проці польскае зямельнае ўласнасьці ў Літве, дык апошняя з гэтае прычыны вельмі пацярпела.

Вось, за што Обст кліча Польшчу да вайны з Літвой: у Вільні сядзіць цэлая грамада польскіх паноў з Літвы, землі якіх дзеляць між літоўскімі сялянамі, — а з кішані гэтых паноў чарпае пажыву эндэцкая газэта!

Мы можам толькі прывітаць Літоўскі народ, які сьмела і цьвёрда пайшоў па дарозе сацыяльнага вызваленьня працоўнага сялянства ад абшарніцкага панаваньня. Каб-жа і ў Польшчы народ хутчэй дабіўся магчымасьці зрабіць тое самае!

Пераходзячы да спраў заграничнае палітыкі, трэба адзначыць тое ўражаньне, якое зрабіла на польскую прэсу ўмова паміж Чэха-Славакіяй і Францыяй. Крайняя левыя і крайняя правыя (кансэрватыўныя) газэты бачаць у гэтым паражэньне Польшчы. Кракоўскі „Czas“ піша аб гэтым паміж іншым так, што гэты выпадак для польскае загранічнае палітыкі „вельмі некарысны“ і што

> „распачынае новы курс палітыкі на контынэнце, які з нашымі жыцьцёвымі патрэбамі будзе менш лічыцца, чым усе другія пасьля сусьветнае вайны“.

Паводле „Czasu“, чэска-французскі саюз

> „адпіхае нас (Польшчу) на далейшы плян у Цэнтральнай Эўропе“.

Наадварот, эндэцкая прэса з „Gaz. Warsz.“ наперадзе пацяшае грамадзянства, што чэха-французская ўмова ўмацоўвае вэрсальскі трактат, на якім толькі і дзержыцца незалежнасьць Польшчы...

Як няма лепшае, дык добрая і гэтая пацеха!

Працэс беларусаў,

абвінавачаных у прыгатаваньні паўстаньня проціў Польшчы ў Варшаўскім апэляцыйным Судзе.

(*Уражаньні*).

(Гл. „Змаганьне“ № 5).

Першым з абаронцаў гаварыў адвакат Врублеўскі. Сваю абарону ён пабудаваў якраз на тым, чаго не хапала ў пракурора, г. ё. на вымаганьні чыста — юрыдычнага абаперця вывадаў. Ёсьць дзьве школы абвінавачаных, ці абароны ў судзе. Адна дамагаецца зрабіць уражаньне на ўваабражэньне і пачуцьцё судзьдзяў, гэта, інакш кажучы, юрыдычны імпрэсыёнізм, — спосаб, які часта ўжываўся ў царскія часы, калі трэба было ўплываць на прысяжных засядацеляў,—асоб без юрыдычнай адукацыі. Гэтае мэтоды і прытрымліваецца пракурор, зусім забываючы, што перад ім цяпер толькі судзьдзі, юрысты-спэцыялісты, добра разумеючыя юрыдычнае значэньне іменна толькі цьвёрдых дадзеных, заснаваных не на дапушчэньнях і ўражаньнях, а на точных дакумэнтах. Тут у гэтай справе, абвінавачаньне пабудавана, галоўным чынам, на паказаньнях паліцыі. Не падрываючы значэньня паказаньняў паліцыі наагул, зазначае абаронца, трэба разьбірацца ў характары іх паказаньняў. Аналізуючы іх, ён падыходзіць да вываду, што гэныя паказаньні выходзяць альбо ад людзей не заслуговываючых даверыя, па зданьню іхняга-ж начальства, людзей, як Лянкевіч, якога пракурор лічыць патрыётам (мы прызвычаіліся, кажа абаронца, пад патрыятызмам разумець нешта іншае), альбо зусім не датыкаюцца справы і ў кожным выпадку не даюць нічога даводячага аб запраўдным учасьці абвінавачаных Якавюка і Барана ў антыўрадовай арганізацыі. Ёсьць усё, пачынаючы ад ночных выхадаў Барана з свайго памешканьня і канчаючы гандлёвымі „спэкуляцыямі“ Якавюка, але якая-ж сувязь усяго гэтага з абвінавачаньнем? Усе дадзеныя паказываюць толькі на магчымасьць падазронасьці і на настрой падсудных у адносінах да Польшчы. Але-ж па аднэй падазронасьці судзіць ня можна, а любоў да панства (дзяржавы) ніякімі юрыдычнымі законамі не прадугледжана. Дзяржава можа вымагаць ад сваіх жыхароў толькі лёйяльнасьці. Аба-

---

Ніякай ролі кіраўніка „русса-беларускай“ групы беларускага вучыцельства я на сябе ня браў, і ні ў якую „апазыцыю“ да беларускага нацыянальнага руху ў Латвіі я не станавіўся ды і станавіцца ня мог, бо гэты рух я сам тутака пачынаў і закладаў яго ўласнымі рукамі і ініцыятывай.

Далейшыя развагі Гуля аб тым, як мабілізаваліся сілы супроць беларускага адраджэньня ў Латвіі ўжо зьяўляюцца найчысьцейшай і злоснай выдумкай.

Гэтыя развагі і падтасоўка фактаў напамінаюць мне развагі „истинно-русских“ людзей у чорнасоценных расейскіх лістках.

Тутака і фантазія, і заўзятая брахня, і патрыятычны пафос, і шляхотны жэст — усё пераплятаецца і мабілізуецца на тое, каб „утапіць“ супрацоўніка і „асьвяціць“ факты ў належным „колеры“.

І запраўды малюнак II Беларускага Вучыцельскага Кангрэсу зроблены ўдала.

Чалавеку, незнаёмаму са справай, можа паказацца ён жудаснай праўдай.

Але справа стаяла крыху інакш.

Не гр. Езавітаў „гуртаваў“ апазыцыю беларускаму адраджэньню ў Латвіі і зьбіраў сілы для зусім непатрэбнага яму і дужа шкоднага для справы „бою“, а якраз наадварот—гр. Пігулеўскі, кіраваўшы курсамі ў Дзьвінску, сваёй нетактоўнасьцю, сухасьцю, пакрыківаньнямі, салдацка-чыноўнічымі адносінамі да вучыцельства зрабіў тое, што ўзбурыў на сябе ўсіх курсантаў і зрабіў іх варожымі да Дзьвінскага беларускага цэнтру.

Прыехаўшы на кангрэс, я убачыў на пэроне вакзалу абураныя і варожыя твары, кінуўшыяся да мяне і да гр. Сахарава з рознымі дакорамі і просьбамі.

Настрой вучыцельства быў для мяне дужа дзіўным і незразумелым.

Скаргі і апавяданьні аб адносінах да курсантаў справаджаліся сьлязьмі і істэрыкамі.

Кіраваць гэткім кангрэсам было дужа цяжка.

Тым больш цяжка, што Дзьвінская група чамусьці дэзэртыравала з гэтага кангрэсу і не паказывалася на сходах: калі-ж хто і паказываўся, як гр. Якубецкі, дык трымаў сябе гэтулькі абураюча-вызываюча, што сьвядома падліваў масла ў полымя.

У часе нэрвовых перарываў прыходзілася гутарыць з распаленымі прамоўцамі, супакойваць іх, умаўляць, каб зьнімалі тыя, часам дужа прыкрыя для гр. Пігулеўскага і некаторых іншых пэдагогаў *), выкладаўшых лекцыі на курсах, рэзалюцыі.

І ў гэтым напрамку настойчывай працай шмат чаго ўдалося зрабіць і многія беларускія імёны, якія дужа маглі-б быць скампрамітаваны, былі выратаваны ад гэтага гвалту.

Далейшае павінен быў лячыць час.

Што да пастановаў кангрэсу, дык у іх *зусім няма і ня было* тэй рэзалюцыі аб непатрэбнасьці курсаў беларусазнаўства, аб якой піша Гуль.

Гэта—нягодная выдумка.

Справа на кангрэсе ішла толькі аб адным:

Пасьля летніх курсаў Пэдагогічная Рада Курсаў хацела зрабіць экзамены.

Курсанты баяліся, што асабістыя адносіны, устанавіўшыяся на курсах, будуць прычынай помсты з боку кіраўніка курсаў гр. Пігулеўскага, і на экзаменыісьці баяліся, просячы іх не рабіць.

З гэтакай-жа просьбай пастанавіў і Кангрэс зьвярнуцца да Беларускага Аддзелу.

З боку нацыянальнае беларускае працы ў Латвіі Кангрэс зрабіў, нават, некаторыя дужа важныя пастановы.

Ён залажыў Беларускі Нацыянальны Вучыцельскі Хаўрус.

Ён пастанавіў пачаць зборы рэчаў для Беларускага Этнаграфічнага Музэю ў Латвіі.

Ен-жа загадаў сваім сябром пачаць зборы сьпеваў, апавяданьняў, мяйсцовых лягэндаў і асаблівасьцяў тутэйшага беларускага слоўніка для выкарыстаньня іх у друку.

Ён-жа пастанавіў і аб тым, каб будучым летам зрабіць для вучыцялёў беларускіх школак цыклёвыя курсы ў Рызе.

У гэтым-жа характару і далейшыя „факты“, апісаныя Гулем.

Ніякіх вучыцельскіх курсаў у Люцыне Беларускі Аддзел рабіць ня зьбіраўся і аб гэтым Міністра не прасіў.

Затое Люцынскае Беларускае Т-ва „Бацькаўшчына“ хацела адчыніць у Люцыне курсы латыскае мовы і курсы беларусазнаўства для дарослых, але не атрымала чамусь-ці дапамогі.

Таксама, як і Люцынская беларуская гімназія, якая цяперака зроблена ўжо урадовай, не атрымала чамусь-ці згоды на запрашэньне для працы у ёй беларусаў-інастранцаў і таму змушана карыстацца мяйсцовымі мала сьвядомымі нацыянальна элемэнтамі.

Шкода, што Гуль у канцы сваіх „Пісьмаў з Латвіі“ не дае свайго пляну працы, абмяжоўваючыся толькі агульнымі развагамі ды адпіскай аб тым, што:

„Я ня маю на мэце даваць якога-небудзь дэтальнага пляну патрэбнай акцыі, я зазначу толькі асноўныя, схэматычныя яе рысы.

„Рэальныя пэрспэктывы як бліжэйшага, гэтак і далейшага часу прымушаюць нас уважна прыглядацца і шукаць паразуменьня толькі з нацыянальнымі латыскімі коламі, бо калі галоўную працу беларускага нацыянальнага будаўніцтва ў Латвіі мы павінны праводзіць самі, дык поруч усё-ж такі толькі з латышамі.

„Наш шлях павінен быць цьвёрды і верны—арганізоўваць беларускае сялянства і памагаючы латыскаму народу ў арганізацыі яго дзяржавы, разам з ім будаваць і беларускае нацыянальна-культурнае жыцьцё ў Латвіі“.

У гэтых развагах няма ані воднага радка, пад якім я не падпісаўся-бы абедзьвюма рукамі.

Зразумела, што ў нашай нацыянальнай працы ў Латвіі мы можамо ісьці толькі з латыскімі нацыянальнымі коламі, бо дайсьці да згоды з меншасьцямі польскаю і расейскаю мы ня зможам дзеля таго ўжо, што павінны штодня змагацца за адваяваньне ад іх уплываў на нашае сялянства; з жыдамі-ж і немцамі у нас няма нічога супольнага па прычынах сацыяльных.

Умацаваньне нашага руху можа быць праведзена толькі праз нацыянальную арганізацыю і ўсьведамленьне нашага сялянства і мяшчанства, праз працу ня толькі культурна-прасьветную, але і эканамічную.

І гэта праўда.

Але для гэтага патрэбна ня грызьня і ўзаемнае абліваньне памыямі, не хаджэньне па соймавых і ўрадовых колах з „інфармацыямі“ аб сваіх працоўніках, а шырокая і дружная праца на мяйсцох, ў беларускай вёсцы.

К. Езавітаў.

Люцын, 28/XII. 23.

---

*) Трэба тутака адзначыць, што як у летку 1922 г., калі многія вучыцялі і вучыцелькі нязвычайна здружыліся з П. Мядзелка-Грыб, гэтак і цяперака усе у адзін голас толькі аб ей аднэй і адзываліся з вялікай пашанай і шчырай чуласьцю.

ронца зусім не бярэ на сябе абавязку бараніць сваіх кліентаў, ня гледзючы ні на што і ў чым хочучы. Калі ў паказаньнях сьведкаў прамігнулі факты, у каторых пракуратура можа ўгледзіць склад праступленьня: ці гэта незаконны пашпарт, ці спэкуляцыя, ці, нарэшце, шпігоўства, дык няхай суд іх і судзіць за гэта, але не за тое, што ня мае да гэтых дадзеных ніякіх адносін, г. зн. за ўчасьце ў паўстаньні. Грамадзянскае сумленьне вымагае, каб кожны грамадзянін ведаў і быў пэўны ў тым, што калі яго будуць судзіць, дык іменна за тое, што ён зрабіў, а не за тое, што ён мог-бы зрабіць ці, тым болей за тое, да чаго ня меў ніякіх адносінаў.

Абаронца Бабянскі перш за ўсё пастараўся разьвеяць тое ўражаньне, якое хацеў стварыць пракурор, выяўляючы арганізацыю Хмары і Маслоўскай у відзе грандыёзнага аружнага загавору. Запраўды-ж нічога сур'ёзнага і небясьпечнага тут ня было. Ці было аружжа, склады яго? Не. Гэта прызнаў нават і Акружны Суд. Калі ня было складаў аружжа, — значыцца ня было і „падгатоўкі аружнага паўстаньня“ (на адкіданьні гэтага пункту абаронца напірае). Дык што-ж тады было? Былі прыказы, загады, даклады, і „listy płacy“. Відаць, што гэта была арганізацыя ня гэтулькі на дзеле, як на паперы і ў ваабражэньні гэткіх энтузіастак, як Вера Маслоўская. Далей абаронца па чарзе разьбірае дадзеныя аб кожным з абараняемых і абвінавачаных паасобку, паказываючы на ступень іх учасьця і ролю ў арганізацыі, пры гэтым просіць выключыць з ліку „палітычных“ Іванюка і Мацеевіча, як абвінавачаных у звычайным бандытызме. Гаворачы далей аб тым, што ў дзейнасьці ўсіх яго падабаронных ня было прыгатаваньня да аружнага паўстаньня наагул, а таксама і да паўстаньня „na korzyść innego państwa“, а толькі на карысьць сваёй Беларусі, а таксама, прыняўшы пад увагу, што граніцы Польшчы ў тую пару яшчэ ня былі фармальна акрэсьлены,—ён просіць падвесьці да сваіх падабаронных амнэстыю, якая па праву прыстасоўваецца да іх (па арт. 6), як да асобаў прымаўшых удзел у арганізаваным народным руху. Гэта зьяўляецца зусім сэнсоўным з пункту гледжаньня дзяржаўнае карысьці, дзеля таго, што амнэстыя толькі падвышае аўторытэт дзяржавы, у той час як захватная (zachłanna) палітыка Польшчы і стварэньне мучальнікаў з палітычных арганізатараў, прададзеных правакатарам, робіць далёка не карыснае ўражэньне для дзяржаўнае палітыкі Польшчы.

Пракурор адказаў абароне, стараючыся давесьці, што яго дадзеныя запраўды маюць юрыдычную сілу, пры гэтым ён ссылаўся на некаторыя дакумэнты, ад якіх сам адмовіўся ў першай інстанцыі, што паступак Лянкевіча запраўды быў вынікам патрыётызму і што загавор меў надта сур'ёзнае палітычнае значэньне. Апрача таго пракурор пратэставаў проці выразу адв. Бабянскага „zachłanna polityka“, стараючыся гэтае выражэньне вытлумачыць як абразу дзяржавы.

Адказываў пракурору першым абаронца Бабянскі. Выраз „zachłanna polityka“ ён ужыў, апіраючыся на паказаньні п. Дубяйкоўскага, у якім ён чуў аб зачыненьні 260 беларускіх школаў. Ён ня менш за пракурора думае аб славе і велічы Польшчы, але ён хацеў-бы ў ёй бачыць ня мачаху, а матку, прыцягваючую да сябе іншыя народы любоўю, ласкай і справядлівасьцяй. У Лянкевіча ён ня бачыць ніякага патрыётызму. Ясна, што ён увайшоў у арганізацыю, каб пажывіцца ад яе чым-небудзь, а калі ўбачыў, што гэтая арганізацыя нясур'ёзная, нямаючая будучыні, што срэдствы яе павінны скончыцца, ён задумаў выкарыстаць другую старану.

Абаронца Врублеўскі адказаў пракурору зусім каротка. Ён толькі падзякаваў, што пракурор прыпомніў яму аб некаторых дадзеных і сказаў, што калі пракурор вымагае ад мяне паказаць яшчэ якіх дадзеных дзейнасьці Якавюка і Барана ў арганізацыі, дык я адкажу: дзейнасьць гэта точна азначана ў знаходзячайся ў справах інструкцыі для сябраў арганізацыі, але ніводзін з §§ гэтае інструкцыі не падыходзіць да дзейнасьці ні Якавюка, ні Барана. У сваёй дзейнасьці, кажа Врублеўскі, ён рукаводзіцца адным „лёгосом“: суд павінен быць справядлівы. Няхай гэты „лёгос“ зробіцца целам.

Агульнае ўражаньне ад працэсу было самае найлепшае для падсудных. Паказаньні сьведкаў былі, здавалася проста забойчымі для абвінавачаньня, довады пракурора, пабудаваныя блізка выключна на адных прадпалажэньнях, так слабы і беспадстаўны, а прамовы абаронцаў гэткімі сур'ёзнымі і паўнаважнымі, што добры вынік здаваўся бязсумліўным, асабліва для пасла Барана, недатычнасьць якога да арганізацыі здавалася безумоўна даведзенай больш, нават, чым пасла Якавюка.

Вось дзеля чаго гэтак сташэнна неспадзяваным, жудасным і суровым, калі не сказаць мацней, здаўся нам прыгавор Апэляцыйнага Суда, які ўжо апублікавалі ў папярэднім нумары нашае газэты.

Прысутны.

ГРАМАДЗЯНЕ! Дарагоуля расьцець. Выдаваньне цяпер газэты вымагае вялікіх коштау. Зьбірайце сярод знаёмых ахвяры на беларускі прэсовы фонд! Падтрымлівайце сваю газэту акуратнай высылкай падпісных грошай. Заахвочвайце да падпіскі другіх!

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ХРОНІКА.

З жыцьця Аб'яднаньня Беларускага Паступовага Студэнцтва.

Перавыбары Прэзыдыума. У канцы кастрычніка г. г. адбыўся, згодна з статутам, звычайны агульны сход А.Б.П.С., на якім быў перавыбраны прэзыдыум, і намечаны плян працы на наступны шк. год. У прэзыдыум увайшлі маладыя сілы, толькі нядаўна прыехаўшыя з Бацькаўшчыны і горача перапятыя справаю разьвіцьця паступовай думкі сярод беларускага студэнцтва: Каберац Міхась (скарбнік) і Дыліс Аўген (сэкрэтар). Са старэйшых студэнтаў у прэзыдыум выбраны, фактычна перавыбраны: Дварчанін Ігнат (старшыня), Грышкевіч Вінцук (нам. старшыні) і Бабровіч Казімір (сябра). У рэвізыйную камісію — Аніськовіч Віктар, Ігнатовіч Міхась і Вярнікоўская Люба.

„Вольная Грамада“. Група студэнтаў А.Б.П.С. заклала суполку „Вольная Грамада“, якая ставіць мэтай крытычны досьлед і студыі ідэолёгіі равалюцыйнага сацыялізму (народніцкага цячэньня), як неабходнай ідэолёгічнай базы да міжнароднай барацьбы за зьнішчэньне ўлады, збудаванай на прынцыпе вызыску ды падняволеньня адных другімі і за ўвядзеньне новага сацыялістычнага ладу, маючы на ўвазе, што поўнае вызваленьне, як конкрэтнай жывой чалавечай асобы, гэтак і грамадзянства ў цэлым, магчыма толькі пры перабудове ўсяго грамадзянства на закладах рэвалюцыйнага сацыялізму.

Суполка ставіць сабе такія практычныя заданьні: а) займацца досьледамі міжнароднага сацыялістычнага руху, як у мінуўшчыне, так і ў сучаснасьці; б) займацца разборам заданьняў і мэтодаў рэвалюцыйнага сацыялізму ды іхняе прымяненьне ў высвабадзіцельным руху на Бацькаўшчыне; в) быць у зьвязку з высвабадзіцельным сьвятовым рухам працоўных грамад.; г) аб'яднаваць усе маладыя сілы, якія вызнаюць сьветагляд рэвалюцыйнага сацыялізму.

Як способы дзеля правядзеньня ў жыцьцё сваіх мэтаў—суполка ставіць: ладжаньне лекцый, рэфэратаў, дыскусый і г. д.; заснаваньне бібліатэкі; арганізацыя курсаў і сэмінарыяў; уваходжаньне ў цесную сувязь з роднымі па духу арганізацыямі іншых народаў.

Ужо наладжана самая цесная сувязь з падобнайжа суполкай „Вільна Грамада“ украінскіх студэнтаў. Кожны панядзелак а 7 гад. веч. адбываюцца агульныя сходзіны і чытаюцца рэфэраты. За кароткі час іствананьня, прачытаны рэфэраты: К. Кобэрский — „Асновы украінскага народніцтва“, Т. Грыб—„Ідэалёгія беларускага народніцтва“, Станиславський—„Філёзофія народніцтва“, Роніс—„Этыка і сацыялізм“, Рипецький—„Тэорыя клясавай барацьбы“ і інш.

Да суполкі маюць далучыцца студэнты—армяне і грузіны, а магчыма, прыстануць і велікаросы.

„Лявіца“ загаварыла у... Вільні.

Польская лявіца, што трымаецца за адно са ўсімі нацыяналістычнымі польскімі партыямі прынцыпу, укладзенага ў чатыры толькі словы—„Niema Polski bez kresów“—гэтая лявіца загаварыла дружным хорам і ў нас тутака на мітынгу ў кіно-тэатры „Гэліёс“ 13-га гэтага студня.

Не зьмяняючы свайго „крэсовага“ лёзунгу, ўсе паслы-аратары ад N.P.R. да P.P.S. у сваіх выступленьнях стараліся пераканаць досыць вялікае сабраньне аб неабходнасьці падыйсьці, нарэшце, да вырашэньня лёсу як свайго дзяржаўнага скарбу, так і налажэньня самае Польскае Канстытуцыі.

Як разумець словы пасла Барліцкага (П.П.С.) і „Мы гэтай канстытуцыі не аддамо нікому, а ні чорту, а ні ангелу?“

У прылажэньні Канстытуцыі да нацыянальных меншасьцяў п. Барліцкі, хаця й позна, прызнае, што яна павінна прывесьці да роўнаўпраўненьня ўсіх грамадзян Рэспублікі без нацыянальнае розьніцы.

Але цікава й маленечкая агаворачка:

Беларусы, украінцы і іншыя нацыянальныя меншасьці павінны атрымаць рэальнае роўнаўпраўненьне ў замен за вернасьць Польскай Рэспубліцы.

Што павінна наступіць раней—роўнапраўнасьць ці гэта самая вернасьць,—шаноўны пасол ня тлумачыў.

Ня тлумачыў таксама, што раней чым гаварыць аб вернасьці, трэ' было-б падумаць аб упрашчэньні для нацыянальных меншасьцяў процэдуры атрыманьня пашпартоў ды разам з гэтым і прызнаньня правоў грамадзянства.

Якія азнакі самае нібы-то—нявернасьці — дагадацца трудна.

Вось і ўсё з найможнейшае прамовы пэ-пэ-эсаўскага пасла.

Рэшта нічога для нас цікавага не сказала, бо „дух народовы“ й яго геніяльнасьць для п. п. Домбскіх і Міхалякаў зьяўляецца найлепшым лякарствам ад усіх злыбедаў дзяржаўнага і грамадзкага жыцьця Польшчы.

Цікава, што пасол тутэйшага „крэсовага—Wyzwolenia“ п. Хомінскі нават і ня выступіў з прамовай аб папраўленьні скарбу і палітыцы на „Усходніх Землях“, як абвяшчалася ў афішках.

Мусі затрудная досталася тэма п. Хамінскаму.

Ня меней цікава і поўная сонная пасыўнасьць аўдыторыі, якую крыху на вясёлы лад настроіў пасол з Клюбу Польскай Нацыянальнай Рабочай Партыі (N.P.R.) п. Міхаляк астраномічнымі цыфрамі польскіх марак, якіх да 1-га студня г. г. было выпушчана ўжо аж на сто тысяч мільярдаў з лішкаю.

Ч.

Весткі з вёскі.

В. Запольле, Косаўскага пав.

У дзьвёх вярстох ад нашае вёскі знаходзіцца маёнтак Альшанка абшарніка Наваковскага. Праз зямлю гэтага пана працякае рэка Зэльвянка і яшчэ тры невялічкіх рэчкі-крыніцы. Дзеля пераходу праз гэтыя рэчкі былі пабудованы чатыры масты, якія ад доўгага часу струхлелі. Дык вось-жа пан староста загадаў прылягаючым да панскае зямлі, тром вёскам Запольлю, Палонску і Кулянам паправіць гэтыя масты. Ня гледзячы на ўсе хлопаты войтаў і солтысаў, ніводзін сялянін ані крануўся да работы па напраўцы мастоў. Войт аб гэтым данёс старасьце. Староста даў загад, каб усе сяляне гэтых трох вёсак 26 кастрычніка зьявіліся на дапрос у староства. Але сяляне, прадчуваючы дзеля якое мэты староства іх заве, не пашлі. Тады зьявілася паліцыя і, арыштаваўшы ўсіх, пагнала іх у Косаў. Там сяляне заявілі, што гэтых мастоў іхнія бацькі ніколі не будавалі і ня правілі і яны ня будуць правіць, бо масты стаяць на абшарніцкай зямлі і абшарнік Наваковскі бярэ ад купцоў, якія гоняць лес, плату за масты, дык няхай ён і строіць і правіць іх. Падалі ў Варшаву ў міністэрства скаргу, але адповедзі і дагэтуль няма, хаця-ж адповедзь з боку пана старасты мы атрымалі. Зьмест гэтае адповедзі вельмі кароткі: кожны з сялян павінен адбыць дзесяць дзён адсідкі, але потым зьлітаваўся і скараціў на тры дні. І вот-жа гаспадары гэтых трох вёсак у ліку 90 чалавек арэшт гэты адбылі. Зьвярнуліся цяпер ў Беларускі Пасольскі Клюб,—можа ён дапаможа ў нашай бядзе. Строй чужыя масты, набівай панскія кішэні купецкімі грашыма, плаці даніну, сядзі ў адседцы, жыві ў зямлянках, у хлявох, у хатах бяз вокан і печак, цярпі голад і холад, ды яшчэ і маўчы, бо калі паскардзішся, то і пасядзіш.

Заполец.

Рэдактар-Выдавец М. Шыла.
Друкарня Левін і Сын. Вільня, Нямецкая 22.